

CUMHURİYET SENATOSU ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORU

Yüksek Başkanlığa

Anayasa'nın 88 ve Cumhuriyet Senatosu iç-tüzüğü'nün 133 -138. ci maddeleri uyarınca özel Yüksek Okullar hakkında araştırma yapmakla görevlendirilmiş bulunan Komisyonumuz 6.12.1967 tarihinde görevine başlamış 24.4.1968 tarihinde araştırmasını tamamlayarak aşağıdaki raporu hazırlanmıştır.

Komisyon aşağıdaki üyelerden teşekkül etmiştir.

Rahmi Arıkan (Bolu Senatörü)
Ömer Lütfi Bozcalı (izmir Senatörü)
Celâl Ertuğ (Elâzığ Senatörü)
Kâzım Karaağaçlıoğlu (Afyon Senatörü)
Kâmil Karavelioğlu (Tabu Senatör)
Sami Turan (Kayseri Senatörü)
Zerin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S. Ü.)
Refik Ulusoy (Manisa Senatörü)
Cemal Yıldırım (İstanbul Senatörü)

1 — BAKANLIKLA İLİMLİ KONULARDA YAPILAN ARAŞTIRMA :

Komisyonumuz Bakanlıkta yaptığı araştırmalarda ilk olarak, kanunda belirli bir süre içinde çıkarılması öngörülmüş bulunan tüzük ve yönetmeliklerin zamanında hazırlanıp hazırlanmadığı konusu üzerinde durmuştur.

Bu konuda alınan sonuçlar aşağıdadır.

A) Tüzük:

625 sayılı Kanunun geçici maddesi, kanunun yürürlüğe girişinden itibaren 6 ay içinde bir tüzük çıkarılmasını emir bulunmaktadır Bu tüzükte okullara açılma izni verilirken dikkat edilecek şartların neler olacağı (madde 3) okulların özelliklerine göre kuruculardan istenecek en az ödenmiş sermayenin ne kadar olacağı (madde 4) gibi hususlarla özel okulların kâr gâyesi gütmeyen kuruluşlarca açılmasını teşvik maksadıyla bu gibi kuruluşlara yapılacak maddî yardımın tesbiti (madde 42) ve kanun kabulünde evvel kurulmuş bulunan özel okulların 625 sayılı kanuna intibakını Bağlıyacak hükümlerin getirilmesini (geçici madde) öngörmektedir.

Ancak, Kanunun yürürlüğe giriş tarihi 18.6.1965 olduğuna göre, altı ay sonra hazırlan-

ması lâzımgelen tüzüğün 18.1.1966 tarihinde yürürlüğe konulması gerekirken, Bakanlığın bu görevi İfade gereği kadar gayret göstermemiş bulunduğu Komisyonumuzun araştırma için Bakanlığa gittiği 13.12.1967 tarihinde dahi, tüzüğün henüz çıkarılmamış bulunması ve bu gecikmeyi izah edecek tatmin edici bir sebep gösterilememiş olmasından anlaşılmıştır.

Tüzüğün zamanında çıkarılmamış olması sonucunda ise meydana çeşitli sakıncalar çıkmıştır ki, bunların en önemlilerini şu şekilde sıralamak mümkündür :

a) Kanunun 3. cü maddesinde özel öğretim kurumu açma İzninin verilebilmesi için gerekli şartların tüzükte belirtileceği ifade edilmiştir. Tüzüğün zamanında çıkmamış olması, açılacak yeni özel yüksek okullarda kurumun niteliğine göre aranacak şartların neler olacağı hususunda ki önemli bir sorunu tamamen cevapsız bırakmıştır. Bu durum, kanunun 8 ve 10. cu maddelerinde kurulması öngörülen uzmanlar heyetlerinin, okulların yerlerini, binalarını, eğitim tesislerini, dershane ve laboratuvarlarını incelerken, belli kriterlere dayanmadan, tamamen şahsi görüş ve anlayışlarına göre ve birbirinden farklı kararlar almalarına, dolayısıyla, yetersiz şartlar içindeki okulların açılması ve öğretime başlaması için izin vermelerine zemin hazırlamıştır.

Meselâ özel yüksek öğretim kurumu olmak üzere teklif edilen ve bir apartmanın 7-8. el katlarında tedrisat yapmayı öngören bir makina mühendisliği okulunun açılmasına izin verilmiş, bu izin verilirken, kanunun 9. cu maddesi hükmüne uyulmadıktan başka, okulun bir sene sonraki gelişmesi ve öğretimin zorunlu kılacağı makina laboratuvarlarının nereye ve nasıl kurulacağı dahi dikkate alınmamıştır. (Belge, 19 numaralı okul dosyası)

Aynı şekilde, ders araç ve gereçleriyle laboratuvar, kitaplık ve benzeri eğitim tesislerinin ihtiyaca yeterli olup olmadığını tesbit edecek belirli bir kıstasın bulunmaması da, bu konuda şahsi görüşlere göre hüküm, verilmesine yol açmış, ayrıca toir heyetin yetersiz bulunduğu okula vâki İtiraz üzerine, ikinci bir heyet gönderilmek suretiyle öğretime başlama <ni verilebilmiş, böylece de, yetersiz laboratuvarlarda yetersiz ders araçlarıyla öğretim yapılmasına yol açılmıştır. (Belge, 18 numaralı okul dosyası).

Aynı şekilde okullara verilecek öğrenci kontenjanlarının tesbitinde de okulun niteliği dikkate alınarak hazırlanmış bir kıstas bulunmadığından öğrenci sayısının orta dereceli okullarda olduğu gibi hacmin zemin alanına göre tesbit edilmesi yoluna gidilmiştir. Böylece bazı teknik derslerin bir dershanede 150 - 160 kişi ile okutulması gibi mahzurlu durumlar da ortaya çıkmıştır.

Yine aynı nedenle okulların ayrı ayrı hazırlayıp Bakanlığın onayına sundukları yönetmelik ve müfredat programlarında bir birlik ve beraberlik sağlamak mümkün olmamış, ayrıca sık sık yapılan yönetmelik ve program değişiklikleri ile de, okullar kendi lehlerine bazı avantajlar sağlama yoluna gidebilmişlerdir. (Belge 9 -14 numaralı okul dosyası).

b) 625 sayılı Kanunun 4. cü maddesi özel öğretim kurumu açacak olanlardan istenecek en az ödenmiş sermaye şartının da tüzükle tesbitini öngörmüştür. Hiç şüphe yok ki, bu sermayenin, açılacak okulun cinsi ve niteliğine göre farklılıklar göstermesi gerekecektir, özellikle büyük laboratuvarların kurulmasını, bol araç ve gereçin teminini zorunlu kılan makina mühendisliği, inşaat mühendisliği, kimya mühendisliği, dişçilik ve benzeri meslek dallarında okul açmak isteyenlerin bu işe yatıracakları ödenmiş sermaye miktarı işin gereği gibi yapılmasının ve yürütülmesinin bir nevi garantisi olacaktır. Ancak, tüzüğün zamanında çıkmamış bulunması dolayısıyla, bu madde de gereği gibi işletilememiş, böylece kurucuların az sermaye dolayısıyla yetersiz tesislerle işe başlamalarına imkân yaratılmıştır.

Kanaatimizce bu durum öğretim ve eğitimle bir arada düşünülmesi tehlikeli olan ticaret ve kazanç fikrinin okullarda birinci plana getirilmesi gibi bir sorunun ortaya çıkmasında önemli şekilde etkili olmuştur.

c) Yine 625 sayılı Kanunun 31. d maddesi öğrencilerden alınacak ücretin hangi esaslara göre tâyin edileceği hususunun da tesbitini tüzüğe bırakmıştır.

Tüzüğün zamanında çıkarılmamış olması, bu konuda esas alınacak kriterlerin de neler olacağı hakkında belli bir fikrin ortaya çıkmasına imkân vermemiştir. Halen Bakanlık ücretlerin takdiri işini vilayetlere bırakmıştır. Ancak, bir kıstasın mevcudolmaması dolayısıyla, vilayetlerin alınmasını öngördükleri ücret miktarları arasında bazı farklılıklar bulunduğu dikkati çekmiştir. Ayrıca kurucular da uygulamada bazı farklılıklar yaratma yoluna gitmişlerdir, örneğin İstanbul'daki bir iktisadî ilimler okulundaki yıllık ücret 2 415 lira iken, yine İstanbul'daki bir diğer iktisadî ilimler yüksek okulunda, kurucu tarafından yapılan gelişi - güzel bir indirme ile bu miktar 2 300 lira olarak tesbit edilmiştir, izmir'

de aynı mahiyetteki bir okulda birinci, ikinci sınıf için 2 700, üçüncü, dördüncü sınıf için 2 950 lira alınmaktadır. Ankara'da ise birinci - İkinci sınıflarda 2 300, üçüncü - dördüncü sınıflar için 2 500 lira alan bir okulun yanında, bütün sınıfları için 2 500 lira almayı öngörmüş bulunan bir okul bulunmaktadır.

Mühendislik okullarında ise İzmir'deki bir mühendislik okulunda akşam öğrencilerinden 4 000, gündüz öğrencilerinden 6 500 lira alınmasına mukabil İstanbul'da aynı mahiyetteki okullarda bu miktarın akşam 3 000, gündüz 6 000 olarak tesbit edildiği, ancak iki kurucunun hiçbir resmî mercie duyurmadan bu miktarı 3 000 - 5 000 olarak uygulama yoluna gittikleri, İstanbul'daki bir üçüncü okulun ise akşam öğretim ücretini 2 900 lira olarak tesbit etmiş olduğu anlaşılmıştır. Ankara'da aynı mahiyetteki okullarda ise gündüz 5 500, akşam 3 500 lira alınmaktadır. (Belge 1, 2, 3, 8, 5, 9, 11, 17, ve 19 No. lu okul dosyası).

Bunlardan başka, bazı okullar 50 liradan 300 liraya kadar kayıt ücreti diye ilâve bir ücret almaktadırlar. Bu konuda Ankara'daki bir okul 100 lira kayıt ücreti alırken, valiliğin bu hususta bir tespit yapamayacağını bildirmesi üzerine kayıt ücretini 300 liraya çıkarmıştır. Ankara'daki bir diğer mühendislik okulu 300 lira kayıt ücreti alırken, İstanbul'da bir tanesi 50 lira almakta, bir diğeri hiç almamaktadır. (Belge, 9. 14, 15, 19 No.lu okul dosyası).

Bu konunun tetkikinde valiliğin kayıt ücreti olarak munzam bir ücreti kabul etmediği, okulların yönetmeliklerinde de buna ait açık bir kayıt bulunmadığı, ancak bazı okulların, belirli şartlarla öğrencilere iade edilcek miktarların hesaplanması sırasında - kayıt ücreti hariç - tâbiri kullanmak suretiyle kendilerine bir açık kapı buldukları anlaşılmaktadır. Bunlardan başka, bazı okulların vilâyetten, sadece imtihana girmek için, öğrenciden yıllık ücretin % 10-20 nisbetindeki bir miktar parayı almalarını öngören kararlar çıkartmak yoluna gittikleri, bu suretle hiçbir masraf yapmadıkları öğrenciden imtihana giriş ücreti olarak 500 ilâ 1 000 lira gibi bir para almakta oldukları tesbit edilmiştir. (Belge, 5 ve 6 numaralı okul dosyası).

Yukarıda izah edilen hususlardan da anlaşılacağı üzere, Bakanlığın yıllık ücretlerin hangi kıstaslara göre ve ne şekilde hesaplanıp tesbit edileceğini kesin hükümlere bağlayan ve bunlara uymayan kuruculara tatbik edilecek müeyyideleri de ortaya koyacak olan tüzüğü çıkarmakta gecikmiş olması, bu konudaki mahzurların meydana çıkmasında başlıca rolü oynamıştır.

Netice itibarıyla, kanunun çıkarılmasını âmir bulduğu ve özel okulların gereği gibi karulup işleyişinde önemli bir rolü bulunan tüzüğün çı-

karılmasında, iki seneden fazla bir zaman gecikmiş olması, sıkı bir disiplin altına alınması şart odan özel okul kurucu ve yöneticilerinin, işi önemsemeyen ve kâr gayesini birinci plana alan bir tutum içine girmelerinde önemli rol oynamıştır .

B) Yönetmelikler:

Yönetmeliklerin zamanında çıkarılmamasından doğan sakıncaların en önemlileri ise aşağıda sıralanmıştır.

a) Kanunun 19. cu maddesi yukarıda da belirtildiği üzere, özel öğretim kurumlarının yer, bina, tesis ve müstemilât bakımından belli standartlara bağlanmasını ve bunların ilânını öngörmektedir. Kanuna göre Sağlık ve Sosyal Yardım ile İmar ve İskân Bakanlıklarının da mütalaaları alınmak suretiyle tesbit edilecek olan bu standartların vaktinde hazırlanmamış ve ilân edilmiş, bulunması sonucunda okul açmak konusunda karar verme durumunda bulunan ve kanunun 8. ci maddesine göre teşkil edilen uzmanlar heyetini, ellerinde belli bir kıstas olmadığı için tamamen indî hükümler vermek durumu ile karşı karşıya bırakmış, verilen kararları objektif mesnetlere dayandırma imkânı bulunamamıştır.

Yine bu konudaki standartların belli olmayışı sonucu, alt katında kolacı, temizleyici gibi parlayıcı ve yanıcı maddelerle çalışan ticarethanelerin bulunduğu ve tek merdivenli yüksek binaların üst katlarında okulların açılmasına müsaade edilmiş, aşağıda çıkacak bir yangının yukarıda yaratacağı panik dahi dikkate alınmamıştır. (Belge, 14 numaralı okul dosyası).

Bu standartların belli olmaması sonucu, bahçe içinde bulunan birkaç tanesi müstesna, özel yüksek okulların hiçbirinde teneffüshane ihtiyacı temin edilmemiştir. Beden eğitimi imkânları hiç dikkate alınmamıştır. Birçok okullarda kitaplık ve lâboratuvarlar hacim itibarıyla gayet yetersizdir. Büyük kütlelerin dera gördüğü sınıfların bir çoğu aradaki duvarlar kaldırılmak suretiyle meydana getirildiğinden, ortada kalan sütunlar dolayısıyla öğretmeni ve tahtayı görüş imkânı bozuk dersanelerde öğretim yapılma yoluna gidilmektedir.

Bu suretle 19. cu madde hükümlerinin Bakanlık tarafından vaktinde yerine getirilmemesi, kanunun kabulü tarihinden sonra açılan okulların dahi, yetersiz ileriki İnkişafa müsaidolmayan, yapılacak eğitim ve öğretimin niteliği ile bağdaşmayan binalarda faaliyete geçmesine imkân vermek suretiyle çok sakıncalı bir durum yaratmıştır.

b) Kanunun 21. ci maddesi, okulların özellikleri göz önünde tutulmak suretiyle yönetici ve

Öğretmenlerde aranacak nitelik ve şartların bir yönetmelikle belirtilmesini âmir bulunmaktadır.

Bakanlığın bu konudaki yönetmeliği vaktinde hazırlanmamış bulunması, özel okullarda yönetici ve öğretmen olarak görev alacak okullarda aranacak vasıfların açık bir şekilde ortaya çıkmasına imkân vermemiştir. Bunun sonucu olarak da bazı okulların müdür yerine uzun süre sorumsuz bir müdür vekiliyle idare yoluna gidilebilmiş (Belge 14 numaralı okul dosyası, 11 numaralı okul dosyası) veya yaş haddini doldurmuş bir kimsenin müdürlük yapmasında ısrar edilerek uzun yazışmalar sonucu iki sene müddetle kesin bir karar alınmayıp, işin böylece sürdürülmesine imkân hazırlanmıştır. (Belge, 13 numaralı okul dosyası).

Bunlardan başka ve daha önemli olarak, özel yüksek okullarda hangi derslerin ne nitelikteki öğretim elemanı tarafından okutulacağı hususunun karanlıkta kalması sonucu, bazı okullar bir iki tane öğretim üyesine karşılık bütün dersleri öğretim görevlileri ve öğretim yardımcılarına verme imkânını bulmuşlardır. Bu öğretim elemanlarının seçimlerinde görevlendirme ve bir üst kademeye geçirilmelerinde Bakanlığın bütün okulları aynı paralelde toplıyan bir yönetmelik çıkaramamış bulunması sonucu, bu husus da okulların kendi görüş ve isteklerine göre yürütülmüştür.

örneğin: İktisadî ve Ticari İlimler özel yüksek okullarının yönetmeliklerinde bir öğretim üyesi tarafından okutulması şart olan disiplinler açıklanmış bulunmaktadır. Ancak, bazı okulların bu açık hükme rağmen İbu disiplinleri öğretim görevlileri tarafından okuturma yolunda oldukları yapılan araştırmadan anlaşılmıştır. (Belge, 8 numaralı okul dosyası).

Müspet ilim dallarında öğretim yapan okullarda ise hangi disiplinlerin mutlak surette öğretim üyeleri tarafından okutulacağı hususu belli olmadığı gibi, bu disiplinleri okutacak öğretim elemanlarında aranacak nitelikler de belli değildir. Bu durum, aynı dersin bir okulda bir profesör, diğer okulda bir öğretmeni görevlisi tarafından okutulmasına yol açtığı gibi, bir öğretim üyesinin kendi branşı olmıyan bir konuda ders vermesini mümkün kılmak gibi hatalı tatbikata da zemin hazırlayıcı olmuştur

Ayrıca, bu okullarda görev alacak öğretim görevlilerinde aranacak niteliklerin de kesin olarak belirtilmemiş olması, bu konuda bazı önemli sakıncaların meydana gelmesine de yol açacak durumlar yaratmıştır.

Bu itibarla Bakanlığın bu konudaki yönetmeliği zamanında çıkarmamış ve bu yönetmeliğe aykırı hareket edeceklere uygulanacak müeyyideleri de belirtmemiş olması, öğretim ve

yönetimin niteliği bakımından büyük önem taşıyan bir konuda, gerekli ciddiyetle hareket edilmemesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

c) 625 sayılı kanunun 43 cü maddesi özel eğitim kurumlarındaki denetimin özel yönetmeliğine göre yapılacağını işaret etmektedir ki, bundaki maksadın da yapılacak denetimin okulların niteliğine ve özelliğine göre ayarlanması olduğu meydandır.

Ancak bu yönetmeliğin vaktinde ve zamanında çıkarılmamış bulunması, yüksek dereceli özel okulların da, ortaöğretim teftiş yönetmeliğine göre denetlenmesini zorunlu kılmıştır ki, bunun sakıncaları ise yukarıda açıkladığımız hususlar dikkate alındığında açıkça meydana çıkmaktadır.

Bakanlık şimdiye kadar sadece geçen öğretim yılında bitirme imtihanlarına ayırtman (mümeviz) olarak giden öğretim üyelerinden, öğrencilerin başarı durumlarına bakarak o okuldaki öğretimin niteliği hakkında birer rapor vermelerini istemiştir ki, bu suretle varılacak hükümün bir okuldaki öğretim ve eğitimi tümüyle değerlendirmeye bakımından yeterli olamayacağı da meydandır.

Netice olarak, Bakanlık özel bir teftiş yönetmeliği çıkarılması yönünde de gerekli gayreti göstermemiş olmakla, özel yüksek okulların gerek öğretim ve eğitim bakımından gerekse maddi imkânları bakımından yeteri gibi değerlendirilmesine imkân sağlamamış ve Senato araştırmasına esas olan sorunlardan önemli bir kısmının meydana çıkmasına yol açmıştır.

2. BAKANLIĞIN KOMİSYONUMUZA GÖNDERDİĞİ DOSYALARIN TETKİKİ SONUCUNDA TESBİT EDİLEN HUSUSLAR :

Kanun öngördüğü hükümlere uyulma yönünden :

a) 625 sayılı Kanunun 8. ci maddesi özel öğretim kurumlarına açılma izni verilmesine dairdir. Bu maddenin birinci paragrafı okul olacak bina ve binaların kullanım maksatlarına her bakımdan uygun ve belli bir öğrenci sayısı esas olmak üzere kurumun ihtiyacını karşılayacak nitelikte olmasını öngörmektedir.

Müteakip fıkra ise, bu hususta karar verebilmek için yüksek okul veya üniversitelerden alınacak elemanlarla takviye edilmiş bir uzmanlar heyeti kurulmasına dair hüküm getirmiş bulunmaktadır.

öğrenci kontenjanının hesaplanmasında da, okulların niteliğine göre değerlendirilmiş bir kıstasın foulunması sebebiyle, öğrenci sayısını hacmin zemin altına göre tesbit etme yoluna gidildiği, böylece bir dershanede 150 - 160 kişiyle teknik dersler okutulma gibi olumsuz durumların doğmasına yol açıldığı görülmüştür. Ay-

rica, bazı uzmanlar tarafından verilen raporların bir kısmında, okulun tüm olarak kaç öğrenci alabileceği, buna göre bir sınıfa alınacak öğrenci sayısının ne olacağı açıklanmış olmasına karşılık, bazı raporlarda sadece bir suuf için kontenjan tesbit etme yoluna gidildiği ve okulun ileriye inkişafının dikkate alınmamış olduğu tesbit edilmiştir.

b) Kanunun 9. cu maddesi özel öğretim kurumlarına ait bina veya binalarda farklı mahiyette okulların bulunmasını yasaklamıştır.

Bilahare okullara gidildiğinde yerinde de görülüp tesbit edildiği üzere, kanunun kabulü tarihinden sonra açılma izni almış olan bir kısım okullarda dahi bu hususa dikkat ve riayet edilmediği bu konuda verilen raporların incelenmesiyle de anlaşılmıştır.

örneğin ; Bakanlık tarafından Ticarî ve İktisadî İlimler özel Yüksek Okulu ile Mühendislik ve Mimarlık Okulu, gibi, birbirinden mahiyet itibarıyla tamamen farklı okulların aynı bina içinde açılıp işletilmesine müsaade edilmiş olduğu gibi, bazı öğretim kurumlarının işanlarında kolacı, terzi, berber, temizleyici, avukat yazıhanesi, mecmua idarehanesi gibi çeşitli iş yerlerinin arasında açılmasına izin verilmiş olduğu tesbit edilmiştir. (Belge, 2, 8, 4, 14, ve 19 numaralı okul dosyaları).

Ancak, okullara açılma izni vermek üzere kurulan bazı uzman heyetlerinin, bu konu üzerinde durdukları ve aynı bina dâhilinde reklâm bürosu, şoför sendikası, avukat yazıhanesi gibi büroların bulunduğu ve üst katında da mal sahibinin ikamet etmekte olduğu bir binada okul açmanın öğretim ve eğitimin ciddiyetiyle bağdaşmayacağı hususunu raporlarında açıkça ifade ettikleri, buna rağmen bu durumun düzeltilmesi için herhangi bir tedbir alınmadığı gerek dosyalar üzerinde yaptığımız incelemeler, gerekse okulları ziyaretimiz sırasındaki müşahadelerimizle de sabit olmuştur. (Belge, 6, 4.81966 tarihli rapor).

Kanımızca Bakanlık bu tutumu ile sadece kanunun değil, eğitim anlayışının da dışına çıkmış bulunmaktadır.

c) Kanunun 10. cu maddesi okullara öğretime başlama izni verilebilmesi için 8. ci maddede öngörülen uzmanlar heyeti gibi bir heyetin, öğretim için lüzumlu araç ve gereçlerle laboratuvar, kitaplık, beden eğitimi imkânları gibi tesislerin yeterli olup olmadığını araştırarak karara bağlamasını' öngönmüş bulunmaktadır.

Dosyalar üzerinde yapılan tetkikte, Bakanlığın, kanunun kabulü tarihinden sonra öğretime başlama izni vermek için gerekli olan uzmanlar heyetini kurma yoluna gittiği anlaşılmıştır.

Ayrıca, kurucu veya yönetici tarafında uzmanlar heyetine gösterilen araç ve gereçlerin okulun malı olduğunu tevsik edecek belgeler üzerinde de uzmanlar heyeti tarafından durulmadığı, sadece görülüp geçildiği, sonradan okulları ziyaretimiz sırasında yaptığımız incelemelerle meydana çıkmıştır. Zira, uzmanlar heyetine belirli öğretim araçları göstermiş olmalarına rağmen, bazı okullarda bu araçların demirbaş defterine işlenmemiş bulunduğu Komisyonumuzca tesbit edilmiş, ve bu araçların okula satın alınmış bulduklarına dair olan faturaların istenmesi karşısında kurucu ve yöneticiler bu faturaları da Komisyonumuza gösterememişlerdir (Belge, 14 numaralı okul dosyası).

Yine uzmanlar heyetlerinin okullara öğretime başlama izni verirken kitaplık konusunda çok toleranslı hareket ettikleri, kanunun öngördüğü beden eğitimi imkânları üzerinde ise hiç durmamış oldukları dosyalardaki raporların tetkiki sonucu meydana çıkmıştır.

Bütün bunlardan ayrı olarak, İbâzı raporlarda öğretime başlama izni isteyen okulun, laboratuvarları ile ders araç ve gereçlerindeki eksikler tamamlanmadan öğretime başlama izninin verilmesi mümkün olamayacağı belirtilmesine rağmen, aradan bir ay gibi kısa bir zaman geçmeden ikinci bir heyet kurulmak suretiyle öğretime başlama izni verilmesi yoluna gidildiği de teabit edilmiştir. (Belge, 18 numaralı okul dosyası).

Bu konuda Bakanlıkta uğraşılacak suretiyle evvelce verilmeyen müsaadenin, okulda hiçbir ilâve yapılmadan alınması yolunda gayret sarf edilmiş olduğu da, ilgili okulun dosyasında bulunan ve (7 numaralı belge) olarak suretleri araştırana dosyasına girmiş olan iki telgrafın metninden anlaşılabilir (bulunmaktadır).

Yine 10. cu maddenin ikinci paragrafı kurumun yönetici öğretmen ve hizmetliler bakımından kadrosunun uygun görülmesini öğretime başlama izni verilmesi için şart koşmuştur.

özel okullardaki öğretim elemanı sorununun da gereği gibi dikkat ve ciddiyetle takibedilmekte olduğu, Komisyonumuza tevdi edilen dosyaların tetkikinden anlaşılabilir "bulunmaktadır. Şöyle ki:

Okullara alt ayrı ayrı tanzim edilmiş bulunan dosyaların bir kısmında öğretim elemanlarıyla yöneticilere alt listelerin dahi bulunmadığı, bir kısmında ise sonradan vaki değişikliklerin bu listelere işlenmemiş, olduğu dikkati çekmiştir. Ayrıca, bir yüksek okulda okutman olarak görevlendirilen ve memur olan bazı kimselere ait onay talebi Bakanlık tarafından durumları 788 ve 657 sayılı kanunlara aykırı olduğu gerekçesi ile reddedilmiştir. (Belge 8) Ancak, 14.3.1967

tarihinde okutmanlığı reddedilmiş olan bu kişiler 1967 yılının Aralık ayında Bakanlık tarafından Komisyonumuza tevdi edilen listelerde aynı özel okulda okutman olarak gösterilmiş bulunmaktadır.. (Belge 9) 14 No. lu okul dosyasındaki öğretmen listesi.

Aynı şekilde 625 sayılı Kanununun 21. el maddesine göre, resmî okuldaki dersinin ancak yarısını özel okulda alması gereken bir öğretmenin ,resmî okuldaki ders sayısının 12 olması sebebiyle özel okuldaki fazla dersinin azaltılması hususu Bakanlık tarafından bildirilmiş olmasına rağmen, bu öğretmenin aynı durumda devam etmekte olduğu yine Bakanlığın Komisyonumuza tevdi ettiği bu okula ait öğretmen listesinin tetkikinden anlaşılabilir. (Belge 10) 14 No. lu okul dosyasındaki öğretmen listesi.

Bu suretle dengi resmî okullardan farklı olarak sınıf geçme yerine iki sınıfta bir baraj geçme gibi birtakım kolaylaştırıcı sistemlerle sınıf geçmeye yeterli notlarda da birbirinden farklı ve resmî dengi okullardansa büsbütün farklı hükümler kabul edilmiştir. Meselâ, İstanbul'daki bir okulda tam not 20 dir, bir dersten geçebilmek için imtihan notunun en az 8, başarı notunun en az 11 olması lâzımdır.

Yukarıda İzah edilen hususlardan anlaşılacağı üzere, Millî Eğitim Bakanlığının özel yüksek okullar konusunda tüzük ve yönetmelikleri zamanında hazırlanamamak suretiyle kanunun kendisine verdiği çok önemli bir görevi yapmadığı, bu suretle kanunun 15. ci maddesi hükümlerinin de işler hale gelmesine imkân vermiyerek özel okul kurucularının olumsuz tutumlarını önleyemediği anlaşılabilir. Ayrıca, Bakanlığın tetkik edilmek üzere komisyonumuza gönderdiği okullara ait dosyalardan (Teftiş kuruluna aidolan hariç) hiçbirinin tamam olmadığı, bir kısmında açılma ve öğretime başlama işlemlerine ait yazışmaların, bir kısmında öğretim kadrosuna ait listelerin mevcudolmadığı tesbit edilmiştir. Komisyonumuzun göreve başladığı tarihlerde İstanbul'da öğretime başlama izni verilmiş olan iki okula ait dosyalarsa, sonradan da gönderilmemiş, bütün eksiklerin komisyonumuzca, araştırmaya sırasında, okulların dosyalarından çıkarılmak suretiyle tamamlanması yoluna gidilmiştir. Bu durum, Bakanlığın kendisinde bulunması ve her okula alt dosyasında usulüne göre tasnif edilmiş olması gereken dokümanlar, kayıtlar ve İşlemler yönünden de gereken dikkat ve titizliğin içinde bulunmadığı kanısının komisyonumuzda uyanmasına sebeb olmuştur.

m. OKULLARA GİDİLMEK SURETİYLE MAHALLİNDE YAPILAN ARAŞTIRMA :

Özel yüksek okullarla ilgili olarak yapılan araştırmanın üçüncü safhasında, mevcut bütün özel yüksek okullarla, muadili resmî öğretim kurumlarına gidilerek, durumun yerinde tesbitine ve resmî öğretim kurumlarıyla özeller arasında mukayese imkânının yaratılmasına gayret edilmiştir.

1. özel yüksek okulların binaları gönünden yapılan araştırma :

Komisyonumuzun görüşüne göre, bakanlığın bu anlayışı, özel yüksek okulların bir sene sonraki öğretim imkânlarını dahi dikkate almadan eğitim tesislerinden ve yaptıkları öğretimin gerekli kıldığı ihtiyaçları yeterli şekilde karşılamak imkânına sahibolmayan binalarda açılmasına imkân ve zemin hazırlamıştır. Züra özellikle kirali binalarda açılan okulların hiç birinin kullanış maksatlarına uygun ve yeterli bulunmadığı, hattâ ziyaret edilen okulların bir kısmında, yapılan öğretimin niteliğine göre ileriki senelerde mutlak surette kurulması gerekli tesis ve lâboratuvarların kurulmasına maddeten imkân olmadığı, veya, ancak bir senelik bir tedrisat için kifayetsiz bulunan binalarda okul açılmasına müsaade edilmiş olduğu dikkati çekmiştir.

Örneğin bir binanın yedinci katında bir makina mühendisliği okulu açılmıştır ki, burada bir sene sonra ihtiyaç duyularak makina lâboratuvarlarının kurulmasına maddeten imkân bulunmayacağı aşikârdır. Keza eczacılık okulu olarak açılma müsaadesi almış bulunan bir okulun da, hacim olarak ancak toir sınıf için yeterli olabileceği, gelecek senek ihtiyaca cevap veremeyeceği tesbit edilmiştir. (Belge 19 ve 21 numaralı okul dosyaları).

Komisyonumuzun yaptığı incelemelere göre, kirali veya Myafetsiz binalarda açılmış bulunan okullardan 7 tanesinin, sonradan elde ettiği kârın foirk kısmını yatırıma tahsis ederek yeni okul binası yaptırma veya eskisine ilâveler yapma suretiyle genişleme yoluna gittikleri anlaşılmıştır.

Ancak, bu suretle daha yeterli binalara kavuşma yolunda olan bu okulların bir kısmında, mevcut durumun ıslahından ziyade, yeni öğretim şubeleri açmak ve öğrenci adedini artırmak çabasına girilmiş bulunduğu dikkati çekmiştir. Bu binaların bir kısmında henüz bodrum, ve zemin katları tamamlanmış olduğu halde, bakanlıktan yeni branşların açılması izni alınarak yeni öğrenci kapasitesi yaratma yoluna gidildiği, bir taraftan inşaat faaliyeti devam ederken diğer tarafta henüz kurumamış, dolayısıyla bir

rutubet içinde bulunan katlarda tedrisata başlanmış olduğu tesbit edilmiştir. (Belge 11 ve 12 numaralı okul dosyaları).

Okul yerlerinin de belli bir sisteme göre tesbit edilmemesi sonucu geliş güzel ve kurucunun bulabildiği yerlerde okullar açılması yoluna gidilmiş olduğu, bu itibarla da, öğretimi aksatacak kadar gürültülü anacaddeler olduğu gibi, belediye hudutları dışındaki ıssız yerlerde ve en mühim ihtiyaçlardan biri olan sudan dahi mahrum okulların açılmasına müsaade edilmiş olduğu görülmüştür.

Örneğin; kimya mühendisliği gibi gerek çalışmalar gerekse yanıcı maddelerle öğretim yapılması dolayısıyla bol suya ihtiyaç duyulan bir okulun su ihtiyacının bahçedeki iki kuyudan motopomp ile çekilmek suretiyle 8 tonluk bir depoya verildiği, oysa okulun günlük su ihtiyacının 25 - 30 ton olduğu, iki kuyudaki su miktarının bu ihtiyaçtan az olmaktan başka motopompların da zaman zaman ânza yaptığı anlaşmıştır. Bunun gibi, daha ziyade takrire dayanan şekilde öğretim yapan bir okulun sınıfları, çok gürültülü olan bir anacaddenin üzerindedir. (Belge 10 ve 1 numaralı okul dosyaları).

Aynı şekilde, 8-10 katlı binalarda açılmış bulunan bâzı okulların bir yangın merdiveninden dahi mahrum bulunduğu, ve büyük öğrenci kütlelerinin tek merdivenden yararlanmak zorunda bulunduğunu bu okullarda yangına karşı da gerekli tertibatın alınmamış olduğu dikkati çekmiştir. (Belge 1, no.lu okul dosyaları).

Bunlardan başka, özel yüksek okullardan bir kısmının, iş hanlarında çeşitli ticarethane, imalâthane ve yazıhanelerin arasında açılmasına müsaade edilmek suretiyle, raporumuzun birinci bölümünde de işaret edildiği üzere, 625 sayılı Kanunun 9. cu maddesinin büyük bir sorumluluk içinde ihlal edilmiş bulunduğu da yerinde görülmek suretiyle tesbit edilmiştir.

2. Dershaneler, lâboratuvarlar, araç, gereç durumu ve diğer eğitim tesisleri yönünden yapılan araştırma :

a) Dershaneler :

Özellikle kirali binalarda açılmış bulunan okullarda dershanelerin ara duvarlar kaldırılmak suretiyle meydana getirildiği, ancak, arada kalan sütunlar dolayısıyla bu dershanelerdeki görüş imkânlarının bozuk olduğu yerinde görülmek suretiyle tesbit edilmiştir.

Raporumuzun birinci bölümünde de işaret edildiği üzere, öğrenci kontenjanının tesbitinde, orta dereceli okullarda olduğu gibi sadece hacmin zemin alanı dikkate alınarak hareket edilmesi sonucu, büyük ebatta salonları bulunur

okullara daha fazla öğrenci kontenjanı verilmesi yoluna gidildiği, okullar tarafından bu miktarın da asılmasıyla bazı derslerin çok kalabalık sınıflarda verilmesi zorluğunun ortaya çıktığı tesbit edilmiştir ki, bu hususun bilhassa teknik mahiyetteki dersler için çok sakıncalı olduğu meydandadır.

Bazı okulların büyük dershanelerine hoparlör tesisatı koydurmuş oldukları, birkaç okulun da kalabalık sınıfları için anfi şeklinde dershaneler yaptırdıkları, bir okulda ise «overheat» projeksiyon ve ses tertibatının büyük çaptaki sınıflara konulmuş olduğu görülmüştür. (Belge 5, 9, 15 numaralı okul dosyaları).

Ancak, bir kısım okullarda büyüklüğü dolayısıyla görüş imkânı esasen bozuk olan sınıflarda hopörler tesisatının da bulunmadığı, bu suretle arka sıralarda oturan öğrencilerin tahyaya yazılanları görmedikleri gibi öğretmen tarafından söylenenleri de duymadıkları», öğrencilerin derste bulunduğu sırada derse girilmek suretiyle görülmüştür (Belge 12 no. lu okul dosyası) Bundan ayrı olarak, bir kısım okulların sınıflarda bulunması gereken sandalye adedini de kaydettikleri öğrenci sayısına değil, devam etmekte olan öğrenci sayısına göre hesaplamak suretiyle tasarruf yoluna gitmekte oldukları da anlaşılmıştır. (Belge 12 no.lu okul dosyası).

Bir okulun bu konuda daha da ileri giderek gerekli malzemeyi tamamlamadan öğretime başlama izni aldığı ve birinci sınıfta teknik resim dersini üçer öğrencinin omuz omuza oturmak suretiyle zorla sığdırdıkları,, ortaokuldan devralınmış küçük öğrenci sıralarında yaptırdığı, Komisyonumuzun müşahadeleri ile sabit olmuştur. (12 numaralı okul dosyası).

b) Lâboratuvarlar ve âtraç ve gereç durumu :

Yapılan incelemelere göre, özel yüksek okulların yabancı dille öğretim yapan bir tanesi müstesna, hemen hemen hiçbirinde kurulması gerekli lâboratuvarların tam ve yeterli olarak kurulmamış bulunduğu tesbit edilmiştir.

En az lâboratuvara ihtiyaç gösteren iktisadî ve Ticari İlimler okullarında dahi, mal bilgisi ve teknoloji dersi için lüzumlu koleksiyonların yeterli halde bulunmadığı, Gazetecilik Okullarında lüzumlu olan fotoğrafçılık lâboratuvarı ile küçük çaptaki matbaanın kurulmamış olduğu tesbit edilmiştir.

Ancak bunlardan çok daha önemli olarak, Makina, Elektrik Kimya gibi mühendislik unvanı veren ve teknik alanlarda öğrenci yetiştiren okullardaki lâboratuvarlarla eğitim araç ve gereçlerinin yetersiz halde bulunduğu tesbiti komisyonumuz tarafından endişe ile karşılanmıştır.

Özellikle mühendis yetiştiren okulların bir kısmında hidrolik ve mukavemet lâboratuvarlarının bulunmadığı, hattâ bazılarında şimdilik kurulmasının dahi düşünülmediği, malzeme lâboratuvarlarının bir kısmı okulda hiç bulunmadığı, bir kısmında ise çok yetersiz halde olduğu, makina mühendisi yetiştirmek üzere kurulmuş okulların bir kısmında makina lâboratuvarlarının henüz kurulmamış bulunduğu, bir tanesinde ise bu lâboratuvarların kurulmasına müsait yerin dahi bulunmadığı tesbit edilmiştir. Dış Hekimliği tedrisatı yapan bir okuldaki Cerrahî Kliniğinin mevcut öğrenci adedine göre yeterli olmadığı Kimya mühendisi yetiştiren okullardaki çeşitli mahiyetteki kimya lâboratuvarlarının da gerekli şekilde teçhiz edilmemiş olduğu, yine teknik mahiyetteki okullarda lüzumlu olan bir kısım âletlerin yeteri adette bulunmadığı, bu itibarla da yapılacak tatbikatın ayrılmış olan zamana sığmasına imkân bulunmadığı, bazı okullarda ise, öğrencilerin son sınıfa gelmiş olmaları dolayısıyla çoktan kullanılıp eskimiş hale gelmeleri gereken âletlerin üzerlerinde bir çizik dahi bulunmadığı görülmüş,, böylece de bu araç ve gereçlerden gereği gibi faydalanılmamış olduğu anlaşılmıştır.

Bazı mühendislik okullarındaki fizik, kimya lâboratuvarlarının hacim itibarıyla yetersiz, bir kısmının ders aracı bakımından lise ayan bir lâboratuvar mahiyetinde bulunduğu görülmüştür.

JBir okulda ise, yeni yapılan binada tedrisata başlatılan birinci sınıf öğrencilerinin, aynı binada lâboratuvar olmaması sebebiyle nazarı olarak öğretim gördükleri ve birinci sômestrin sonuna gelinmiş olduğu halde hiç tatbikat yapmamış oldukları tesbit edilmiştir. Her ne kadar ilgililer tatbikatın kilometrelerce ötedeki eski binada mevcut bulunan lâboratuvarlarda yaptırılmakta olduğunu ifade etmişlerse de Komisyonumuzun bu konuda vâki suallerine öğrencilerin kurucu, yönetici, ve öğretmenler önünde verdikleri cevaplarla tam aksini iddia etmelerine karşılık susmuş bulunmaları, Komisyonumuzda, tatbikatın öğrencilerin ifade ettikleri şekilde, yaptırılmamış olduğu kanısını uyandırmıştır. (Belge, 12 no.lu okul dosyası).

Okullardaki bu olumsuz durumun zaman zaman okulda görevli bulunanların dahi şikâyetlerini mucip olduğu, kitaplık, dersane, lâboratuvarları gerektiği gibi tesis edilmemiş olan okulun bu hali ile, mimar ve mühendis yetiştirmekten uzak, seviyesiz bir hale getirilmiş bulunduğu, yapılmış bulunan bir toplantının tutanaklarından özetler alınmış bulunan müfettiş raporu ile de sabit olmuştur. (Belge 15. 5 2.1967 tarihli, 12 numaralı okula ait teftiş raporu).

Bazı okulların lüzumlu malzemeyi tamamlamadan ve lâboratuvarların gereği gibi teçhiz etmeden öğretime başlama izni almak için bâzı yan yollara sapmakta buldukları da araştırmalar sırasında tesbit edilmiştir. Meselâ; elektrik bölümünü açmak için müracaat eden bir okula, teknoloji lâboratuvarlarının kifayetsiz olduğu gerekçesi ile müsaade verilmemiştir. Okul, bu durumda adı geçen lâboratuvarı tamamlama yoluna gideceği yerde, elektrik bölümündeki makina teknolojisi dersini ikinci sınıfa aktaran yeni bir ders programı, bu suretle elektrik bölümünün açılması hususunda gerekli (müsaadeyi almıştır. (Belge, 9 numaralı okul dosyası).

c) Kitaplık :

özellikle meslek eğitimi yapmakta bulunan özel yüksek okullar için büyük önem taşıyan kitaplıkların birçok okullarda hacim olarak yeterli bulunmadığı kitaplık ve okuma salonu olarak gösterilen yerlerin mevcut öğrenci sayısı na oranla çok yetersiz bir halde olduğu bazı okullarda ise kitapların bir tarafa depo edildiği görülmüştür.

Ayrıca, kitaplıklarda mevcut kitapların incelenmesi sonucunda gerek aded, gerekse nitelik bakımından yeterli olmadığı bazı teknik öğretim yapan okulların kitaplığında teknik mahiyetteki kitaptan çok, edebi ve içtimâî eserlerin yer almış bulunduğu hattâ bir mühendislik okulunun kitaplığında evvelce aynı kurucuya ait olup kapanmış bulunan orta dereceli bir okulun biyoloji ve edebiyat kitaplık listesinin kabartılması yoluna gidildiği tesbit edilmiştir.

d) Teneffüshane ve beden eğitimi imkânı ;

Tamamı Komisyonumuz tarafından incelenen özel yüksek okulların hemen hiçbirinde kanunun 10. cu maddesinde öngörülen beden eğitimi imkânlarının temin edilmemiş olduğu anlaşılmış bulunmaktadır

Bahçe içinde kurulmuş bulunan birkaç okul hariç, diğer okulların hiç birinde teneffüshane olarak kullanılacak yeterli bir yerin bulunmadığı, öğrencilerin koridorlar ve merdiven sahanlıklarında toplandıkları, bu durumun zaman zaman bir izdiham yarattığı tesbit edilmiştir. Buna mukabil hemen hemen her okulda bir öğrenci lokali veya kantinin bulunduğu, ancak, bunlardan büyük bir kısmının bodrum katlarında havasız ve basık yerlerde yapılmış olduğu, çoğu zaman da mevcut öğrenci adedine göre yetersiz halde bulunduğu görülmüştür

e) Mediko - sosyal tesisler :

özel yüksek okulların hemen hemen hiçbirinde mediko sosyal tesislerin bulunmadığı, sadece bir okulda öğrenci derneğinin gayreti ile bir hastane ile okul arasında bir anlaşmanın yapılmış olduğu, (Belge 9 numaralı okul dosyası) okulların bir kısmında muayene odası ve doktor bulunmadığı gibi bulunanlarda da hizmetin gerekli şekilde yapılmadığı, özellikle patlayıcı maddelerle çalışan okulların bazılarında devamlı olarak bulunması gereken bir hekim veya sağlık memurunun dahi bulunmadığı tesbit edilmiştir

3. Yönetim ve öğretim elemanları :

Ziyaret edilen okulların dosyalarında yapılan incelemeler ve ilgililerle yapılan temaslarda sonunda, bir kısım okullarda kuruluş sırasında görev almış bulunan müdürün ayrılmasıyla boşalan yere yeni tayin yapılmakta acele edilmeyip bu görevin bir müdür yardımcısı veya genel sekreterle yürütülmekte olduğu, bir kısmında, yönetmeliğinde mevcut olmasına rağmen, müdür yardımcısı bulunmadığı, bazılarının kadrosu bulunduğu halde genel sekreter tayini cihetine gitmedikleri, veya, aynı bina içinde bulunan iki ayrı okulun aynı genel sekreter tarafından idare edilmekte olduğu; (Belge 6, 7, 11, 14 numaralı okul dosyaları) 625 sayılı Kanunun kabulünden evvel açılmış olan bazı okullarda raporumuzun diğer bölümünde ifade edildiği üzere, mukavelesiz öğretmen istihdamına ısrarla devam edilmekte olduğu (Belge 3 nolu okul dosyası)

Bir okulda iki yıl evvel Bakanlığa gönderilen mukavelelere cevap gelmemiş olduğu gerekçesi ile ve tekit gönderilmeden durumun yürütülmekte olduğu. (Belge, 4 no.lu okul dosyası)

Bazı okullarda onay için gönderilen mukavelelerin Bakanlık tarafından reddedilmesi karşısında, Kanunun 23 cu maddesi gereğince hareket edilmeyip, yazışmalarla vakit geçirilmek suretiyle öğretmen veya yöneticinin göreve devam ettirildiği (Belge, 2, 11 ve 13 numaralı okul dosyaları)

Bazı okulların öğretim yardımcıları için mukavele tanzim ettikleri halde bazılarının etmediği görülmüştür

Diğer taraftan, Bakanlığa onay için gönderilen inha taleplerinin yeteri kadar süratle cevaplandırılmadığı, bunun da okulların bu konu üzerinde gereken titizlik durmamalarına yol açtığı, sözleşme metnlerinin &25 sayılı Kanunun 32 ci maddesinde belirtilen hususlardan bazılarını kapsamadığı da tesbit edilmiş ve Komisyonumuzca Bakanlığın bu konu üzerinde titizlikle durarak onaylardaki gecikmelerden do-

ğan mahzurları süratle önleme ve bir mukavele örneği hazırlamak, suretiyle de keyfi tutumları bertaraf etme yoluna gitmesinin lüzumuna inanılmıştır.

Ayrıca, bâzı kurucuların yapılan mukavelelerin bir suretini öğretmene verecekleri yerde bütün nüshaları kendilerinde alıkoydukları, bu suretle de kurucu ve yöneticinin usule aykırı isteklerine karşı koyan öğretim elemanlarını, mukavele müddeti tamamlanmadan, müddet dolmuştur iddiası ile görevden uzaklaştırma yoluna gittikleri hususunda Komisyonumuza vâki ihbarlar üzerine bu konu üzerinde durulmuş ise de şahıslarla ilgili olan bu hususu kesin olarak tesbit mümkün olamamıştır. (Belge, 11. nolu okul dosyası).

Ancak, bâzı okulların yapılan mukavelelerin bir suretini öğretmene vermeyip, dosyalandı alıkoydukları, bu nüshaların da dosyalarda görülmesiyle sabit olmuştur.

Yine bir okulda, Kanunun 32. ci maddesinin son paragrafına göre yıl içinde son bulan mukavelelerin sene sonuna kadar yenilenmiş sayılaşığı hakkındaki hükmüne aykırı olarak hareket edildiği ve yöneticilerin istediği toleransı göstermeyen bir okutmanın zamansız olarak görevinden uzaklaştırılması yoluna gidildiği araştırma dosyasına da (Belge 16) olarak girmiş bulunan evrakın tetkiki ile anlaşılmıştır.

Bunlardan ayrı olarak, bazı okulların yönetmeliklerinde öğretim üyeleri tarafından okutulacak derslerin belli edilmiş olmasına rağmen, bu derslerin öğretim görevlileri tarafından okutulmakta olduğu, re'sen derse girmeye hakkı olmadığı bütün okulların yönetmeliklerinde belirtilmiş olan öğretim yardımcılarının derse girmekte oldukları, okulların öğretmen listelerinin tetkiki sonucu anlaşılmıştır. (Belge, 2, 8, 17, 15 numaralı okul dosyaları). Ayrıca, özel yüksek okulların öğretim kadrolarının incelenmesi sonucunda, bu okullardaki öğretimin bir kısmının üniversiteler veya resmî okullardaki öğretim üyeleri tarafından yürütülmekte olduğu görülmüştür.

Ancak Komisyonumuz özel yüksek okullarda yaptığı incelemeler sonunda, özellikle üniversite öğretim üyelerinin 1/2 şartlarına uyulmamakta olduğunu tesbit etmiştir. Bu konuda üniversite yetkilileriyle yaptığımız temaslarda üniversitelerdeki çalışmaların ders saati ile tahditli olamayacağı, bir öğretim üyesinin az dersi olmasına karşılık birçok saatin araştırılmaya hasredebileceği, bu bakımdan da görev süresinin kesin olarak (bilinmesine imkân olmadığı, bu itibarla, üniversiteler kanununun her öğretim üyesine tanımış bulunduğu 10 saatlik serbest mesai zamanı içinde kalmak şartıyla

özel yüksek okullarda ders vermesinin üniversitelerce uygun görüldüğü ve tatbikatın da bu şekilde yürütüldüğü ifade olunmuştur. Ancak, bâzı okulların bu esasa da uymadıkları öğretmenlere ait ders dağıtım cetvellerinden anlaşılmıştır.

625 sayılı Kanununun kabulünden önce açılmış bulunan okulların bir kısmında ise 1/2 oranının hiçbir surette dikkate alınmadığı ve öğretmenin eski durumunun bir hakkı müktesep olarak kabul edilip devam ettirilmekte olduğu anlaşılmıştır. (Belge, 9 fe 11 numaralı okul dosyaları).

Bunun yanı sıra, görev almış olduğu özel yüksek okulu resmî görevinden daha çok benimsemiş ve üniversitedeki derslerinden arta kalan bütün zamanın özel okula tahsis eden öğretim üyelerinin bulunduğu da Komisyonumuzun bizzat yaptığı müşahadelerle tesbit olunmuştur. (Belge 6 numaralı okul dosyası).

Bâzı özel yüksek okul yetkilileri de üniversite öğretim üyeleri için öngörülen 10 saatlik müsaadenin akşam derslerine şâmil olmadığını ifade ile, buna göre işlem yapılması gerektiğini öne sürmüşlerdir.

Ancak, bir üniversite öğretim üyesinin geliştirmek zorunda olduğu dersleri veya yaptırmakla yükümlü bulunduğu araştırmaları üzerinde zihin yorması gerekliliği karşısında, çeleri de tamamen boş ve serbest olduğunu söylemenin mümkün olamayacağı kanısında olan Komisyonumuz bu görüşü paylaşılmaya imkân bulamamıştır.

özel yüksek okullarda, resmî öğretim kurumları öğretmenlerinden başka, çeşitli kaynaklardan gelen öğretim elemanlarından da faydalanılmakta olduğu tesbit edilmiştir. Bunların arasında Odalar Birliği, Karayolları, Devlet Su İşleri, DD Yolları, Devlet Planlama Teşkilâtı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü ve benzeri çeşitli teşekküllerde görevli bulunan kimselerle bâzı serbest meslek erbabının görevlendirilmiş olduğu anlaşılmıştır. Ancak özel yüksek okullara alınacak elemanlarda aranacak nitelikleri belirtecek olan yönetmeliğin çıkarılmamış bulunması sebebiyle Komisyonumuz bu kimselerin seçimlerindeki isabet derecesi ile, gerekli niteliklere sahip olup olmadıkları hususunda bir kaniya varma imkânını bulamamıştır.

Bütün bunların yanı sıra, bâza branşlarda memleket çapında bir öğretim üyesi darlığı bulunduğu, eczacılık okullarının önemli derslerinden olan Farmagoknozi ve Galanik derslerini okutacak bir tek öğretim üyesinin bulunduğu yetkililer tarafından Komisyonumuza ifade edilmiştir. Bu durumun, İstanbul'daki özel Eczacılık Yüksek Okulundaki bu derslerin okutulma-

smda da büyük güçlükler meydana getirdiği keza özel yüksek okul yöneticileri tarafından teyidediğnidir.

Hal böyle iken, bu defa Bakanlığın İzmir'de üç ayrı eczacılık okulunun açılmasına müsaade etmiş olması karşısında, bu okullardaki öğretim elemanı probleminin nasıl halledileceği konusu da üzerinde durulması gereken bir husus olarak tesbit edilmiştir. Komisyonumuz bu durumun, özel yüksek okullarda mutlak surette bir öğretim üyesi tarafından okutulması gerekli olan derslerin tesbiti ile, bu okulda da görev alacak öğretmenlerde aranacak nitelikleri belirtecek yönetmeliğin biran önce çıkarılması zorunluğunu bir kere daha ve bütün açıldığı ile ortaya koyduğu görüşüne varmış bulunmaktadır.

i. öğretmen yetiştirme durumu :

625 sayılı 21. ci maddesinin 5. cı paragrafı Özel Okullar Kanununun yürürlüğe girişinden itibaren 5 yıl içinde öğretim kadrolarının en az üçte birinin, bu okullarda bulunan öğretmenlerden kurmalarını âmir bulunmaktadır.

Memlekette her seviyedeki özel okulların açılmasına imkân sağlamaktaki gayenin, devletin bu konudaki yükünün özel sektör tarafından paylaştırılması, yani bir kısım öğretim kurumlarının bütünüyle özel sektör eliyle kurulmasının temini olduğu meydandadır. Ancak, bir özel okul açmak, sadece bina temin ederek onu teçhiz etmek demek değildir. Bir okulu okul yapan asıl unsurun öğretmen olduğu inkârı kabil olmayan bir hakikattir. Şu halde, devletin bu konudaki yükünü paylaşmak amacı ile okul açmaya yönelik özel sektörün, binayı ve teçhizatı olduğu kadar, öğretmeni de temin etmesi görevidir.

Bugün her dereceli resmî okullarımızın öğretmen sıkıntısı içinde bulunduğu ise bir gerçektir. Bu itibarla, özel okul kurucularının kendi öğretim kadrolarını tamamlayıncaya kadar kendilerine yardımcı olmak gayesi ile verilmiş bulunan fırsatı istismar etime yoluna gitmemeleri lâzımdır. Kaldı ki, bugün memleketimizde resmî yüksek öğretim alanındaki öğretim üyesi dengesi de bozulmuş bir durumdadır. Resmî yüksek öğretim kurumlarımızdaki öğretim elemanı mahrutunun özellikle teknik sahalarda tamamen tersine dönmüş bir halde olduğu ve yakın bir gelecekte (mevcut asistanların azlığı dolayısı ile) bir öğretim üyesi krizi ile karşılaşılmasında korkulduğu bir devirde, özel yüksek okulların kuruluşlarındaki «devletin yükünü paylaşma» gayesine uygun olarak, büyük ölçüde bir öğretim üyesi yetiştirme kampanyasına girmeleri İstenir ve beklenirdi.

Oysa, bugün durumun tamamen aksi yönde olduğu ve devlete yardımcı olması beklenen bu

kurumların, ihtiyacı olandan fazlasını yetiştirmek şöyle dursun, kanunda öngörülmekte olan 1/3 oranındaki öğretim üyesini yetiştirmek hususunda dahi en küçük bir gayretin içine girmemiş buldukları komisyonumuzun okullarda yapmış olduğu incelemelerden anlaşılmıştır.

Bu konuda temas ettiğimiz okul yetkililerinden bir kısmı, okullarının 625 sayılı Kanundan evvel açılmış olması ve kanuna intibaklarını sağlayacak tüzüğün henüz çıkarılmamış bulunması sebebiyle 5 yıllık müddetin kendileri için işleme • diğini, bu konuyu, tüzüğün kabulünden sonra düşüneceklerini ifade etmişlerdir.

Bâzi okul yöneticileri 5 senelUt müddetin sonunda, daha yüksek ücret ödeme imkanına sahip olmaları dolayısıyla, mevcut öğretim üyelerinden bir kısmını kendi kadrolarına almak suretiyle meseleyi halletmek kararında oldukları beyan etmişler, resmî öğretim kurumlarına sağlanmış bulunan ve 65 yağıdan sonra da göreve devam imkânım veren hükmün kendileri için de geçerli olmasını istemişlerdir.

Bir kısım ilgililer ise, kanunda beş sene olarak tanınmış müddetin bir öğretim üyesi yetiştirme bakımından azlığından ve bunun 10 sene olması gerektiğinden bahsederek kendilerinin akademik kariyer verecek durumda bulunmadıklarını, resmî kurumlarmsa bu konuda kendilerine yardımcı olmadıklarını beyan etmişlerdir.

Komisyonumuz, resmî okul yetkilileriyle yaptığı temasta ise bütün resmî kurumların bu hususta gerekli anlayışı ve yardımı göstermeye hazır oldukları cevabını almıştır. Bu durum karşısında komisyonumuz Millî Eğitim Bakanlığının özel yüksek okul kurucularını ciddi bir şekilde 21. ci maddenin gereğini yapmaya icbar etmesi ve bu konuda eksik görülen mevzuatı da tamamlama yoluna gitmesi lüzumuna işaret etmeye uygun görmüştür.

5. Program ve yönetmelikler :

625 sayılı Kanunun 10. cu maddesinin üçüncü fıkrası, bir okula öğretime başlama izni verilebilmesi için müfredat programları ile yönetmeliklerinin Bakanlıkça onanması şartını getirmiştir.

Komisyonumuzun okullarda yaptığı incelemelerde, her okulun bakanlık tarafından onanmış bir programı ve yönetmeliğinin bulunduğu anlaşılmıştır. Ancak, raporumuzun bakanlıktaki incelemelerle ilgili 1 cı bölümünde de işaret ettiğimiz gibi, aynı mahiyetteki okullar için tek tip yönetmelik örneği hazırlanmamış olması, bu konuda da bâzi aksaklıkların doğmasına yol aç-

miştir. Esasında tek tip olmıyan programlar, sonradan çeşitli sebeplerle değiştirilmiştir. Meselâ; diğer bölümde de işaret edildiği üzere gerekli lâboratuvarlarını hazırlamadan yeni bir bölüm açmak istiyen bir okul, öğretime başlama izni alabilmek için eksiklerini tamamlama yerine müfredat programını değiştirme yoluna gitmiş, bir diğeri, hesapsız aldığı öğrenciye göre yeterli lâboratuvar kuramayınca, öğrencilerin lâboratuvar tatbikat saatlerinin miktarını veya sorumlu olduklar) dersleri değiştirmek suretiyle meseleyi halletme İmkânını sağlayabilmiştir. Yeni programların eski usule göre öğretime başlamış bulunan öğrencilere tatbik edilmek istenmesi sonucunda okullarda birtakım huzursuzlukların doğmasına da sebeb olunmuştur. (Belge, 9, 10 No.lu okul dosyaları).

Yönetmeliklerde de aynı şekilde hareket edilmiş, Bakanlıkça onaylanmış olan yönetmeliklerin kısa bir süre sonra okula bâzı imkânlar sağlamak amacıyla değiştirilmesi yoluna gidildiği tesbit edilmiştir. Meselâ, birinci sınıfı açmış bulunan bir okulda başarı durumunun çok düşük olması sonucu, derhal sınıf geçme yerine dönem geçme usulünün yönetmeliğe konul/ması suretiyle, öğrencilerin sınıfta kalmamaları ve okula devamları sağlanmış. Aynı şekilde sınıf geçme için yeterli olan not sayısında da indirmeler yapına yoluna gidilebilmiştir. (Belge, 9, 13, 14 no.lu okul dosyaları). Bu cümleden olarak aynı mahiyetteki iki okulun yönetmeliklerinde gösterilen öğretim süreleri ile haftalık ders saati ve ders sürelerini birbirinden farklı halde bulunmaları da bakanlığın bu konudaki tutumu açısından dikkati çekmiştir (Belge, 13, 16 no.lu okul dosyaları). Ciddi bir eğitim anlayışıyla kabili telif olmayan bu tutumların aynı zamanda mahiyetleri itibariyle farklı olmıyan okullar arasındaki öğrenci naklini de imkânsız hale getirmiş olduğu meydandadır. Oysa okumakta bulunduğu özel okulun kapanması halinde, aynı mahiyetteki diğer bir özel okula geçebilme imkânının, bu konuda hiçbir garantisi bulunmıyan özel yüksek okul öğrencileri için önemli bir sorun olduğu aşikârdır. Aynı şekilde yapılmakta olan öğretimi yetersiz bulan öğrencinin bir diğer okula geçebilmesi de özel okulları daha ciddi bir öğretim yapmaya zorlayacak bir husustur. Bütün bunları önleyici mahiyette tedbirler alıp, öğrencileri okul kurucularının bütün davranışlarına karşı boyun eğmeye mahkkm kılmak şüphesiz sadece iyi niyet sahibi olmıyan kurucuları memnun edecek bir durumdur. 'Bu itibarla komisyonumuz Millî Eğitim Bakanlığının bu konularda daha dikkatli ve tedbirli olmasını ve özel yüksek okulları, içinde buldukları sorumsuzluk havasından kurtaracak kararlar alma yolunda gecikmemesini bu vesile ile bir kere daha belirtmeyi uygun görmüştür.

6. Öğrenci durumu :

625 sayılı Kanununun 8. ci maddesi, Özel okullara açılma izni verilirken belli bir öğrenci sayısının esas alınmasını da âmir bulunmaktadır. Bütün özel okulların yönetmeliklerinde de bakanlık tarafından verilen öğrenci sayısı ile okulun eğitim imkânlarından fazla öğrenci müracaatı halinde, bir sıralama sınavı yapılacağına dair hüküm vardır.

Ancak, yabancı dille öğretim yapan bir özel okul hariç, özel yüksek okulların hiçbirinde kanunun ve yönetmeliğin bu âmir hükmüne uyulmadığı, müracaat eden bütün öğrencilerin kaydedilmesi yoluna gidildiği anlaşılmıştır.

Bu sene tedrisata başladığı için yeteri kadar kayıt yapamamış bulunan bir iki okulun dışındaki bütün okulların, Bakanlığın öngördüğü kapasiteyi büyük farklarla aşmış ve okulların eğitim İmkânlarının çok üstünde öğrenci kaydı yapmış oldukları tesbit edilmiştir. (Bu husus, okullara ait özel dosyaların tetkiki ile açık olarak anlaşılacak durumdadır).

Aşağıdaki liste bu konuda sadece bir fikir verme amacıyla çıkarılmıştır

Bir ticarî ilimler yüksek okulunda, öğrenci kapasitesi 1 340, mevcut öğrenci 1975 (Belge, 8 No.lu okul dosyası).

Bir eczacılık özel yüksek okulunda öğrenci kapasitesi 1 000, mevcut öğrenci sayısı 1 645 (Belge, 6 No.lu okul dosyası)

Bir mühendislik özel yüksek okulunda, öğrenci kapasitesi 1090, mevcut öğrenci sayısı 2158 (Belge, 12 No.lu okul dosyası).

Bir başka mühendislik özel yüksek okulunda öğrenci kapasitesi 800, mevcut öğrenci sayısı 2 286 dır (Belge, 14 No.lu okul dosyası).

Bundan başka bâzı okulların kayıt yaparken bir sınıfın öğrenci kapasitesini dahi dikkate almadıkları, örneğin 162 kişilik olduğunu bildikleri bir sınıfları için 247 kayıt yapma yoluna gittikleri de görülmüştür (Belge, 2 numaralı okul dosyası).

7. Devam durumu :

özel yüksek okulların yönetmeliklerinin hepsinde devamın mecburî olduğu, o sene içinde okutulan bir dersin 1/4 ünde bulunmıyan öğrencinin sınıfta kalacağı belirtilmiş bulunmaktadır

Ancak, bütün okullarda yaptığımız inceleme sonucunda, bir kolay usul bulunduğunu ifade ve Komisyonumuza izah eden bir okulla (Belge,

5 No.lu okul dosyası) yabancı dille Öğretim yapan bir başka okul (Belge, 20 No.lu okul dosyası) hariç, hiç birinde devamın gereği gibi kontrol edilmediği anlaşılmıştır. Bâzı okulların sondaj usulüyle, bâzılarının lâboratuvar ve tatbikat derslerindeki yoklamayı esas alarak, bâzılarında ise oran esasiyle devamını değerlendirmekte olduğu, bir kısmında ise bu konuda hiçbir gayretin içinde bulunmadığı tesbit edilmiştir.

Bakanlığın müfettişleri tarafından da bu konuya dikkatin çekildiği ve devamın gereği gibi kontrolü için müşterek ve kolay bir usulün bulunmasında Bakanlığın bâzı tavsiye ve tedbirler getirmesinin istendiği, ancak bugüne kadar bu konu üzerinde gereği gibi durulmadığı da anlaşılmıştır.

Bu durumun tabii neticesi olarak, özellikle ceknik sahada öğretim yapan okullarda başarılı olmanın en önemli şartlarından biri olan devam durumu, özel yüksek okullarda gereği gibi işlememektedir. Bâzı okullarda devam, etmiyen öğrenci oranı % 30 civarındadır özellikle okula kaydolup tecil belgesi aldıktan sonra devam etmiyenlerin durumu, üzerinde durulmayı gerektirmektedir. Zira bâzı okullarda yoklamaların gereği gibi yapılmaması sonucunda devamı sabit olmiyan öğrenciler 1. ci sınıfta imtihan olmadığı için otomatik olarak 2. ci sınıfa geçmekte, böylece tecilleri de otomatik olarak devam etmektedir. Bu durum, gündüz öğrencileri için 3, akgam öğrencileri için 4 sene müddetle tecilli olmayı, mümkün kılmaktadır.

Bâzı okulların bu devamsızlığı normal karşıladıkları, dersanelerindeki sandalye sayısını dahi kayıtlı öğrenci sayısına değil, devam eden öğrenci sayısına göre tamamlamış olmalarından anlaşılmaktadır.

Bu suretle bâzı okullarda devam etmiyen öğrencilerden, sadece taksit alınmak suretiyle kâr gayesinin ön planda tutulduğu, öğrencinin ödediği para ölçüsünde bir istifade sağlaması için hiçbir gayret gösterilmediği de anlaşılmıştır.

8. İmtihanlar :

Okullarda yapılan inceleme sonunda, bitirme imtihanları dışındaki imtihanların bâzı okullarda gereken dikkatle yürütüldüğü, kenarı kapalı kâğıtların kullanıldığı sonuçların cetvellere ve esas defterlere geçirildiği, imtihan evrakının muntazam şekilde saklandığı görülmüştür. Ancak, bazı okulların bu konuda gerekli titizliği göstermediği anlaşılmıştır. Meselâ bir profesör üniversitede sorduğu soruları, dört, beş gün sona aynen ve teksir kâğıdını dahi değiştirmeden, öğretmeni bulunduğu bir özel okulda sorduğu hakkında yapılan bir ihbar üzerine söz

konusu edilen okula Komisyonumuzun yaptığı müracaatta, yazılı İmtihan sorularıyla sınav kâğıtlarının muhafaza edilmemekte olduğu tesbit edilmiştir. Komisyonumuz bu önemli konuyu gereği gibi tahkik edip değerlendirme imkânını bulamamış olmakla beraber, bu okulda imtihanlara ait evrakın muhafaza edileceği muntazam bir dosyanın tutulmasına dahi önem vermeyecek kadar laubali ve ciddiyetten uzak bir tutumun mevcud olduğunu tesbit etmiş bulunmaktadır. (Belge, 11 numaralı okul dosyası) Bu cümleden olarak bâzı okulların da imtihanlarda kenarı kapalı kâğıt kullanmadıkları da tesbit edilmiştir (Belge, 1, 8 no.lu okul dosyaları).

Bunun gibi, Ankaradaki, bir okulda 588 kişilik bir sınıfta yapılan sözlü (borçlar hukuku imtihanında, hiç istisnasız bütün öğrencilerin pek iyi almış olduğu, ikinci sınıftaki aynı dersin not cetveline de damga ile vurulmak suretiyle bütün öğrencilere pekiyi verilmiş bulunduğu, bu konuda okulu teftiş etmiş bulunan müfettişin raporundan anlaşılmıştır. (Belge, 17).

Komisyonumuzun yaptığı tetkiklerde de, aynı okulda, Haziranda başarı gösteremediği bir dersin Ekimde yazılı imtihanına girdiği halde, listelerde notunun çıkmaması üzerine okula yazılı olarak müracaat eden bir öğrenci hakkında, «öğretim üyesinin yazısını okuyamadığı için not vermediği ve imtihan kâğıdını da alarak tatile gitmiş olduğunun» anlaşılması üzerine, hiçbir işlem yapılmadığı, yazılı imtihan sonuçlarının bir ay içinde okul idarelerine verilmesi yönetmelik hükmü İken buna da uyulmadığı, neticede o İmtihan kâğıdının hiçbir işlem görmeden dosyaya girdiği, öğrencinin de Şubat imtihanına alınarak pekiyi ile sınıf geçirildiği anlaşılmıştır. (Belge, S numaralı okul dosyası).

Yukarıda açıklanan bu örnekler, özel yüksek okulların sınıf geçme imtihanlarında yeterli ciddiyet ve titizliğin gösterilmediğini ortaya koyacak, bu konuda, eğitim anlayışıyla kabili telif olmiyan bâzı tutumların varlığını kabul ettirecek ve özel yüksek okullar hakkında kamu oyundaki olumsuz tepkilerin nedenini de açıklayacak nitelikte görülmüştür.

9. Başarı durumu :

özel yüksek okullarda özellikle üst sınıflardaki başarı oranının pek yüksek olmadığı, hatta bu oranın bazı okullarda çok düşük olduğu komisyonumuzun dikkatini çekmiştir

Bu konuda görüştüğümüz özel okul yöneticileri, bu durumun alınan öğrenci kalitesinin fazla başarıya müsait olmamasından İleri geldiğini ifade etmişlerdir. -

Resmî okul yöneticileri de, kendi okullarına girişte yapılmakta olan sınavın kaliteyi büyük

ölçüde etkilediği böylece okula gelen öğrencinin 1 nci, 2 nci sınıflarda da elendiği, buna mukabil son sınıflara gelindiğinde başarı oranının yükseldiği, oyca özel okullarda bunun tam tersi bir durumun mevcudolduğu, imtihanlı olarak, okula giren öğrencilerin 2 nci veya 3 ncü sınıftaki baraja kadar takılmadan geldiği, burada bir miktar elendikten sonra son sınıfa kadar tekrar İmtihansız olarak devam ettiği, bu itibarlada, son sınıftaki başarı oranında görülen düşüklüğü başka bir sebebe bağlamadan önce bu açıdan ele almak gerektiğini ifade etmişlerdir. Komisyonumuz bazı özel yüksek okullarda öğrenci miktarını düşürmemek için zaman zaman başarının arttırıldığı, ancak, son senelere gelindiğinde okuldan ayrılmanın güçlüğü karşısında başarı oranını düşürerek öğrenciyi devamamecbur kılmak suretiyle maddi gelir sağlamak amacı gütmelerinin de mümkün olabileceği kanısına varmış bulunmaktadır.

10. Gece öğretiminin durumu :

Bütün bunlardan ayrı olarak, gece öğretimi yapmakta bulunan özel yüksek okullardaki tedrisatın gündüze göre daha da kötü bir durumda olduğu, okullarda kapasitenin çok üstünde öğrenci kaydı yapılması yoluna gidildiği, bu durumda mevcut laboratuvarlardan yeteri kadar faydalanmanın mümkün olmadığı, arazi tatbikatı gibi gündüz yapılması gereken çalışmalar için cumartesi, pazar günleri veya tatil aylarında yapılmak gibi tedbirler alındığı, bununsa verimi azaltmakta olduğu ve İşin gereken ciddiyet içinde yapılmasını da mümkün kılmadığı, lisan derslerinin bazı okullarda öğleden sonra 15 -17 arasında yapılması sonucu, gündüz çalışan birçok öğrencinin bu derslere devama imkân bulamadığı, bazı okullarda kitaplıkların da akşam saatlerinde kapalı olduğu anlaşılmıştır.

Esasen bütün gün çalışarak yorulmuş bulunan kimselerin, akşam saatlerinde yapılmakta olan öğretimden yeteri gibi faydalanmalarını mümkün kılmak için, özellikle daha az öğrenci olarak, öğretim araçlarından, kitaplık ve laboratuvarlardan yeterli bir şekilde yararlanmalarını sağlamanın yanı sıra, öğretim üyelerinin de bu öğrencilerle daha yakından ilgilenmelerini mümkün kılarak, yorucu bir günün sonunda azalan öğrenim kapasitelerinin daha verimli hale gelmesine yardımcı olmalarını zaruri olduğu kanısına varılmış bulunmaktadır.

11. özel yüksek okullarla muadili resmî okulların bazı yönlerden mukayesesi :

Komisyonumuz özel yüksek okullar konusundaki görüşlerini tamamlamadan, resmî ve özel okulları birkaç yönden mukayese ederek bu bakımdan da bir sonuca varmayı faydalı

görmüştür. Bu konuda yapılan araştırmaların sonucu aşağıdadır :

a) öğrenci başına hesabedilecek yer bakımından :

Resmî okullarda yapılan tetkiklere göre, müspet ilimler dallarında öğrenim yapan okullarda sınıf ve laboratuvar olarak öğrenci başına 20 m² yer hesabedilmesi gerektiği yetkililer tarafından ifade edilmiştir. Bu miktar takriri daha çok yer veren sosyal ilimler bölümlerinde daha az olabilecektir.

özel yüksek okullardan bir kısmında ise durum şöyledir

İstanbul'daki bir kimya mühendisliği okulunda bir öğrenciye 2 m², yine İstanbul'daki bir mühendislik okulunda ise, bir öğrenciye 2,68 m² yer düşmektedir. Oldukça geniş bir sahada öğretim yapmakta bulunan İzmir'deki, bir mühendislik okulunda ise öğrenci başına düşen yerin gündüz öğrencileri için 9,3 m², akşam öğrencileri için 6,7 m² olduğu anlaşılmıştır. Yine İzmir'deki bir ticarî ilimler okulunda öğrenci başına 1,7 m². İstanbul'daki bir ticarî ilimler okulunda öğrenci başına 2 m² yer isabet etmektedir.

b) Bir öğrenciye düşen yıllık carî masraf payı •

Orta - Doğu teknik Üniversitesinde bir öğrenciye düşen carî masrafın" yıllık ortalama 11,400 - 11,600 lira civarında olduğu üniversite rektörü tarafından beyan edilmiştir.

İstanbul Teknik Üniversitesinde yapılan tetkiklerde örneğin; bir mimarlık bölümü öğrencisinin 9,700, bir kimya mühendisliği öğrencisinin ise 12,200 lira carî masraf payı bulunduğu anlaşılmıştır. Teknik Üniversitenin bütün maddî imkânları ile eğitim, araçlarından ve öğretim elemanlarından aynen faydalanmakta bulunan Maçka Teknik Okulunda, bir öğrenciye sarf edilen yıllık carî masrafın, 3,500-5,000 arasında bulunduğu öğrenilmiştir. Yıldız Yüksek Teknik Okulunda ise bu miktarın 5-6 bin lira arasında olduğu yetkililer tarafından açıklanmıştır.

Buna mukabil İstanbul'daki bir mühendislik okulunun akşam bölümünde, öğrenci başına isabet eden carî masraf miktarı, okul tarafından komisyonumuza verilen belgelerde 2,600 lira olarak gösterilmiştir. (12 numaralı okul dosyası).

Bir başka mühendislik okulunda ise, okulun ilk açıldığı sene olan 1964 te öğrenci başına düşen carî masraf miktarı 7,308,5 lira iken 1967 de bu miktarın 2,850 liraya düşmüş olduğu, okulun komisyonumuza tevdi ettiği belgelerden anlaşılmıştır. Bu da, öğrenci miktarının artması ile öğretim masraflarının aynı ölçüler içerisinde artmadığı ve öğrenci artışının yine öğrencilerin zararına bir' durum yaratmış olduğunu or-

taya koymaktadır. (Belge, 5 numaralı okul dosyası).

Aynı şekilde bir ticarî ve iktisadî ilimler özel yüksek okulunda da 1963 yılında öğrenci başına isabet eden carî masraf miktarı 2,090, iken, 1967 de bu miktarın 1,075 lira olması, dikkati çekici bir durum olarak ortaya çıkmıştır. (Belge, 1 numaralı okul dosyası).

İstanbul'da ki bir kimya mühendisliği okulunda ise bir öğrenciye düşen carî masraf miktarının gündüz öğrencileri için 3,200, akşam öğrencileri için 2,800 olduğu yöneticiler tarafından ifade edilmiştir. (Belge, 11 No.lu okul dosyası).

c) öğrenci - öğretmen oranı:

Yüksek öğretimin özellikle teknik branşlarda yeterli olabilmesi, öğrenci öğretmen arasındaki oranla büyük ölçüde bağlı bulunmaktadır. Bu görüşle, yapılan karşılaştırmada da aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir :

Orta - Doğu Teknik Üniversitesinde en yüksek oranın 10 öğrenciye bir öğretmen olarak hesaplandığı ifade edilmiştir. Teknik Üniversitede mevcut öğretim elemanlarının öğrenci miktarına bölünmesinden elde edilen sonuç, 4,5 tur. Bu hale göre Teknik Üniversitede 4-5 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir.

Maçka Yüksek Teknik Okulunda :

İnşaat Şubesinde; 1 öğretmene 6 öğrenci, Mimarî Şubesinde; 1 öğretmene 3-4 öğrenci, Makina Şubesinde; 1 öğretmene 5 öğrenci, Elektrik Şubesinde; 1 öğretmene 4 öğrenci, Kimya Mühendisliği Şubesinde; 1 öğretmene 4-5 öğrenci düşmektedir .Yıldız Yüksek Teknik Okulunda da miktarın 8 ilâ 10 dan fazla hesabedilemeyeceği ifade olunmuştur.

özel Yüksek Okullara gelince :

Bir mühendislik okulunda bu oranın; bir öğretmene 16 öğrenci. (Belge, 5 numaralı okul dosyası).

Bir başka mühendislik okulunda yine bu oranın;

Bir öğretmene 25 öğrenci. (Belge, 9 numaralı okul dosyası) .

Bir kimya mühendisliği okulunda ise; Bir öğretmene 46 öğrenci. Belge, 11 numaralı okul dosyası) olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.

özel okullarla Devlet okullarının bu mukayesesinden sonra, Anayasanın 21. ci maddesinin hazırlanması sırasında ortaya atılmış bulunan görüşleri de dikkate alarak maddenin espirisini de bu suretle daha açık bir şekilde tesbit ettikten sonra bir sonuca varmayı uygun gören Komisyonumuz, Kurucu Meclisin 21. ci madde

Üzerinde cereyan eden müzakerelerini tutanak dergisinden okumak suretiyle incelemiştir.

Bu inceleme sonunda, bu madde üzerindeki müzakereler sırasında, «özel okullarda öğretim ve eğitim düzeninin Devlet okullarından aşağı olamayacağı» hükmünün getirilmesi için bir önerge verildiği, ancak, Kurucu Meclisin bu hükmü kifayetli görmiyerek, «özel okulların bağlı olduğu esasların Devlet okulları ile erişil? mek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenleneceği» hükmünü kabul etmiş olduğu anlaşılmıştır (Belge, 18, Kurucu Meclis Tutanak Dergisi 3. cü cilt, sayfa 173-178).

Durumun böyle tesbitinden sonra komisyonumuz, özel okullarda yaptığı incelemelerle mekuljarla resmî okulların mukayesesinden elde ettiği sonuçları da değerlendirmiş ve halen Devlet okullarındaki seviyeye dahi varamamış bulunan özel yüksek okulların, bu durumlariyle, Anayasanın 21. ci maddesindeki açık hükme aykırı bir halde buldukları sonucuna varmıştır.

SONUÇ VE KANAAT :

Uç safhada yapmış olduğumuz araştırmanın sonucu olarak, hazırladığımız raporda geniş ve teferruatlı bir şekilde açıklanmış olduğu üzere :

1. özel Yüksek Okulların birkaç tanesi müstesna, büyük çoğunluğuyla, gerekli eğitim tesislerinden mahrum ve yapılacak öğretimin niteliği ile bağdaşmayan yetersiz binalarda açılmış bulunduğu, 625 sayılı Kanununun 19. cu maddesinde tesbit ve ilânı gerekli görülmüş bulunan standartların zamanında hazırlanmamış olmasının, bu durumun meydana gelmesinde büyük ölçüde etkili olduğu;

2. özel okul binalarının kurucunun malı veya sözleşme ile intifa hakkına sahibolması gerektiği hususundaki 8. d maddeye uyulmuyarak, kirali dolayısıyla köklü bir gelişmeye imkân vermeyen binalarda özel yüksek okullar açılmasına müsaade edildiği;

3. Kanununun 9. cu maddesinde açıkça ifade edilmiş olmasına rağmen, aynı bina içinde ayrı mahiyetteki okulların açılmasına, kanunun yayımı tarihinden sonra da devam edilmiş olmaktan başka, öğretimi ve eğitimin ciddiyetiyle kabili telif olmayacak şekilde, çeşitli imalâthane, ticarethane ve yazıhanelerin bulunduğu iş hanlarında dahi okullar açılmasına müsaade edilmiş olduğu;

4. Birkaç tanesi müstesna, hemen hemen bütün özel yüksek okulların dersane, lâboratuvar, öğretim araç ve gereci ile kitaplık ve diğer eğitim tesislerinin çok yetersiz durumda bulunduğu, 625 sayılı Kanunda öngörülmüş bulunan beden eğitimi tesislerine hemen hiçbir okulda

yer verilmemiş, olduğu, bu durumun meydana gelmesinde kanunun geçici maddesi ile çıkarılması öngörülmüş bulunan tüzüğün zamanında çıkartılmamış olmasının büyük payı bulunduğu;

5. Kanunun 8. cı maddesine göre öğretime başlama izni alınmadan hazırlanması gereken program ve yönetmeliklerin, aynı branşta öğretun yapan okullarda dahi bir birlik ve beraberlik naiinde ve tek tip olarak hazırlanması yoluna gidilmediği, her okulun kendi görüşüne göre hazırladığı program ve yönetmeliklerin, daha sonra da, kurucu ve yöneticilerin arzularına uyulacak sık sık değiştirilmesi yoluna gidildiği, bu suretle, aynı mahiyetteki okullarda birbirinden tarkı program ve yönetmelikler uygulanması durumunun ortaya çıktığı, ayrıca, resmî muadili okullarda hiç bulamıyan bâzi sınıf geçme kolaylıklarının temin edildiği;

6. özel okullardaki öğretim kadrosunun bir kısmını üniversite ve yüksek okul öğretmenlerinin teşkil ettiği, ancak üniversitedeki ders saatlerini kesin olarak tesbit etmenin mümkün olamayacağı gerekçesi ile bu görevlendirmelerde kanunun 21 nci maddesi hükmüne uyulmayıp, 115 sayılı Kanunun öğretim üyelerine serbest çalışma zamanı olarak tanıdığı 10 saatlik müddetin esas alındığı, ancak zaman zaman buna da uyulmadığı, öğretim üyeleri dışındaki öğretmenlerin görevlendirilmelerinde de 21 nci maddenin 1/2 hususundaki hükmüne bâzi okullarda çeşitli mazeretler gösterilmek suretiyle riayet edilmemekte olduğu, Üniversite ve yüksek okul öğretmenleri dışındaki ve çeşitli kurumlarda çalışan kimselerin, özel yüksek okullarda öğretimle görevlendirilmesi halinde, 21 nci maddede sözü edilen yönetmeliğin çıkarılmamış olması dolayısıyla yeterli nitelikte olup olmadıklarının komisyonumuzca tesbitine imkan görülemediği, ancak, özellikle müspet ilimlerde öğretim yapan okullarda, mutlak surette bir öğretim üyesi tarafından okutulması zorunlu olan derslerin belirtilmemiş olması dolayısıyla bâzi okullarda önemli görülerek öğretim üyesine verilmiş, olan bir dersin, bir diğer okulda bir öğretim görevlisi tarafından okutulmakta olduğunun tesbit edildiği,

Bir öğretim üyesi tarafından okutulması zorunlu olan derslerin yönetmeliklerinde belirtilmiş olan içtimali ilimler yönünde öğretim yapan bâzi okullarda da bu hükme uyulmayarak bu disiplinlerin öğretim görevlilerine verilmiş bulunduğu, Bâzi okullarda bir öğretim üyesinin isminden faydalanılmak suretiyle öğretim kadrosunda gösterildiği halde, kendisinin gelmeyip derslere yardımcılarının girmekte olduğu,

Bâzi okulların 32 nci maddeye uymıyarak mukavelesiz öğretmen kullanmakta oldukları bâzi okullarda ise, 23 ncü maddeye aykırı olarak, Bakanlıktan onay emri alınamıyan öğretmen ve yö-

neticilerin görevlerine derhal son verilmeyip yazışmalarla vakit kazanma yoluna gidildiği;

7. 625 sayılı Kanununun 21. ci maddesinde öngörülen ve 5 yıl zarfında öğretim kadrosunun en az 1/3 nün kendi öğretmenlerinden teşekkül etmesini öngören madde hükümlerine göre yapılması gereken öğretmen yetiştirme işine hiçbir okulda başlanmamış olduğu, bu konuda çeşitli mazeretler ileriye sürüldüğü, ancak, özel okul kurucularının, bu konuda, daha güç ve gayret sarfını gerektiren yollar yerine.Devletin yetiştirdiği elemanı kendi bünyesine almak gibi daha kolay bir yolu tercih etme eğiliminde oldukları, bu durumun, özel sektörün Devletin eğitim, konusundaki yükünü paylaşma ilkesi ile de çelişmekte bulunduğu;

8. Kanununun 43. cü maddesinde çıkarılmasına işaret etmiş bulunduğu denetim yönetmeliğinin de bugüne kadar çıkarılmamış olması sonucunda, özel yüksek okullardaki öğretimi niteliği yönünden değerlendirilecek ehliyetli bir denetim kurulunun henüz kurulamamış olduğu,

Bu itibarla özel okullarda yapılmakta olan öğretimi niteliği yönünden değerlendirmenin, komisyonumuzca da mümkün olmadığı, ancak okullardaki eğitim tesisleri ile öğretim aracı noksanlığı ve öğrenci yoğunluğu dikkate alındığı takdirde, bu durumda yapılan bir öğretimin yeterli olamayacağı kanısına varılmış olduğu;

9. özel okulların ara sınıflarında yapılan imtihanların da bir kısım okulda gereken ciddiyet içinde yapılmadığını gösteren bâzi hususların tesbit edilmiş olduğu;

10. özel yüksek okullardaki başarı oranının belli bir seviyede olmayıp zaman zaman değişiklik gösterdiği, özellikle resmî okulların aksine, ara sınıflardaki başarının yüksek, son sınıftaki oranın düşük bulunduğu, bunun da, bâzi ticarî gayelerle kolaylaştırılan sınıf geçme imkânları ile, son sınıflardaki daha ciddi imtihan sistemine bağlanmasının mümkün olabileceği;

11. Kanunun çıkarılmasını öngördüğü tüzüğün çıkarılmamış olması sebebiyle, öğrencilerin ödeyecekleri yıllık ücretler konusunun da bir disipline alınmadığı, ücretler arasında farklılıklar olduğu gibi, bâzi okulların, vilâyetlerden öğrencileri sadece imtihana almak için yüksek ücretler ödemeye mecbur kılan kararlar alabildikleri;

12 Bakanlığın gerekli kıstaslar} hazırlamamış olması dolayısıyla, uzmanlar heyeti tarafından isabetsiz bir şekilde, hacmin zemin ölçüsüne göre hesaplanıp verilen kontenjanların, okulların yapacağı öğretimin niteliği ile bağdaşmadığı, buna rağmen yeni açılıp yeterli öğrenci kaydı yapmamış olan birkaç okulun dışındaki özel yüksek okulların, verilmiş olan kontenjanın da çok üstünde öğrenci kaydı yapmış oldukları;

özellikle akşam bölümlerinde bu durumun daha da göze batacak halde olduğu;

13. Okulların büyük çoğunluğunda bu kalabalık öğrenci sayısına göre yeterli laboratuvar ve öğretim aracı bulunmadığı, özellikle teknik sahalarında öğretim yapan okullarda bu durumun öğretimin gereği gibi yapılmaması sonucunu meydana getirdiği;

14. Bütün özel okul yönetmeliklerinde okula devamın mecburi olduğu açıklanmasına rağmen, devamın gerekli şekilde takip ve kontrol edilmediği, bazı okullardaki devaansızlığın dikkati çekecek durumda olduğu, bazı yöneticilerin bunu fırsat bilerek okullarına istiafindan çok kayıt yapma yoluna gittikleri, böylece askerliğini tecil ettirmek gayesi ile okullara kayıt olanların artması sonucunda, bu okulların birer tecil aracı haline gelmesi ihtimalinin de mevcudolduğu;

15. Özel okulların, muadili resmî okullarla bazı yönlerden yapılan mukayeselerinde de, özel okulların gerek bir öğrenci için hesap edilmesi gereken yer bakımından, gerek bir öğrenciye düşen yıllık carî masraf yönünden, gerekse öğretmen

öğrenci oram bakımından muadili resmî okullardan düşük bir durumda olduğu;

16. Büyük çoğunluğu ile özel yüksek okulların bugünkü durumları ile yeterli bir öğretim ve eğitim yapmalarının mümkün olamayacağı;

17. Milli Eğitim Bakanlığının hazırlaması gereken tüzük ve yönetmelikleri zamanında hazırlamamış olmasının ve özel yüksek okullar konusundaki tutumunun bu olumsuz durumların meydana gelmesindeki önemli âmillerden biri olduğu anlaşılmıştır.

Bu suretle üç safhada yapılan geniş araştırmaların ve mukayeselerin sonucunda komisyonumu,2 özel yüksek okulların bugünkü fiilî durumları ile, gerek yönetim gerekse öğretim ve eğitim açısından muadili Devlet okullarının seviyesine dahi erişememiş oldukları;

Bu itibarla da, özel okulların Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyede olmasını öngören Anayasanın 21. ci maddesinin 3. cü fıkrası ile, 625 sayılı Kanununun 26. cı maddesine de aykırı bir halde buldukları kanısına varmış bulunmaktadır.

DANIŞTAY DAVA DAİRELERİ KURULUNUN SORUNU ANAYASA MAHKEMESİNE SEVKEDEN KARARININ SONUÇ BÖLÜMÜ

Görülen dâvada uygulanması gerekli olan 625 sayılı özel öğretim Kurumları Kanununun, özel yüksek okullar açılmasına cevaz veren birinci maddesinin «her derecedeki okullar» ibaresinin; özel yüksek okullarda sınavların yapılmasına ve sınav kurallarına ilişkin olup özel yüksek okulları açıkça kanun bünyesine alan 13 cü maddesinin ve bu maddelerin iptali halinde artık uygulama imkânı kalmayacak olan 8, 43, 48 ve diğer maddelerdeki özel yüksek okula temas eden metin ve ibarelerin Anayasaya aykırılığı hususunda davacı tarafından ileri sürülen iddianın ciddi olduğu kanısına varılmakla işin, Anayasanın 151 ve 44 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 27/2, bend ve 28 inci maddesine göre Anayasa Mahkemesine gönderilmesine ve dâvanın geri bırakılmasına;

Davacı ve dâvâlıya ait dilekçelerin; Kurulumuz kararının bir örneğinin ilgili belgeler olarak da :

a. Cumhuriyet Senatosu özel Yüksek Okullar Araştırma Komisyonu raporu ve ekinin,

b. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kurulunun 27 Ağustos 1968 gün ve 172 sayılı toplantı zabıt suretlerinin,

c. Devlet Planlama Teşkilâtı Sosyal Planlama Dairesi özel Yüksek Okullar Araştırması adlı raporun,

d. T.M.T. Federasyonuna bağlı kuruluşlarca hazırlanmış «özel Yüksek Okullar ve Ardındaki Oyun» adlı broşürün,

e. İstanbul Teknik Üniversitesi Senatosunun raporunun da Anayasa Mahkemesi Başkanlığına sunulmasına 14.3.1969 tarihinde oy çokluğuyla karar verildi.